

**ปัญหาและแนวทางแก้ไข
การบริหารจัดการ
กองทุนยาและเวชภัณฑ์ประจำหมู่บ้าน
ในจังหวัดปทุมธานี**

**MANAGEMENT PROBLEMS OF AND A SOLUTION
FOR THE VILLAGE DRUG FUNDS IN PATHUMTHANI PROVINCE**

**วิทยานิพนธ์
โดย
ชรัศน์ จันทระประเสริฐ**

**เสนอต่อคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
พ.ศ. 2535**

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ซึ่งได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ อาจารย์สุภา กীরตินบุตร และแพทย์หญิงมยุรา กุสุมภ์ ผู้อำนวยการกองพยาธิวิทยาคลินิก กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อดีตนายแพทย์ สาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี และขอขอบคุณนายแพทย์วิรัช ปิตะวรรณ นายแพทย์ สาธารณสุขจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำและสนับสนุนต่างว ัน เป็นประโยชน์แก่การวิจัยในครั้งนี้

ในการเก็บข้อมูล ได้รับความร่วมมืออย่างยิ่ง จากอาสาสมัครที่เป็น ผสส. อสม. และกรรมการหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับตำบล อำเภอและ จังหวัด ที่ได้ตั้งใจช่วยกันคิด และแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญใน ผลการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ประสานงานทุกท่าน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในฝ่ายพัฒนา บุคลากรและการสาธารณสุขมูลฐาน ตลอดจนกระทั่งผู้ที่เกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนาม อีกจำนวนหนึ่งที่ได้ช่วย เป็นธุระดำเนินการ จนทำให้การวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จเป็น รูปเล่มนี้ได้

ค ำนำ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งหวังที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติมากกว่าแต่เพียงหยุดอยู่แค่ ทำให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจ เท่านั้น วิธีการวิจัย ที่เป็นมาในอดีตในท่านองเดียวกันนี้ยังมีน้อยมาก ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ถ้าผู้นำผู้ปฏิบัติและนักวิชาการมาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันแล้ว จะทำให้มีการพัฒนางานนั้นได้อย่างต่อเนื่อง เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพที่ควรจะเป็นจริงในขณะนั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า รูปแบบของกองทุนยาที่เป็นอยู่ ควรจะมีการแก้ไขปรับปรุง โดยมีรูปแบบที่ถูกกำหนดร่วมกันจากผู้ปฏิบัติและนักวิชาการ โดยเลือกพื้นที่ดำเนินการในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่เขตชานเมืองกรุงเทพฯ

ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัยที่ได้นี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่กำลังให้ความสนใจในการค้นคว้า หารูปแบบ ในการพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐานขององค์ประกอบการจัดหายาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน (Essential Drug) ไม่มากนักน้อย และผู้วิจัยเองก็ยินดีที่จะให้ข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมนอกเหนือเอกสารการวิจัยหรือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันและกัน ตามวาระและโอกาสที่ควร

วิทยานิพนธ์ ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนยา
 และเวชภัณฑ์ประจำหมู่บ้านในจังหวัดปทุมธานี
 MANAGEMENT PROBLEMS OF AND A SOLUTION
 FOR THE VILLAGE DRUG FUNDS
 IN PATHUMTHANI PROVINCE
โดย ชรัตน์ จันทรประเสริฐ
 CHARAT JUNTRAPRASERT

นักศึกษาคณะพัฒนาสังคม รุ่นที่ 6 รหัส 520096

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
 แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
 (พัฒนาสังคม) ได้

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 ลงนาม *[Signature]* ... ประธาน
 (รศ.ดร.ศิริสิทธิ์ คำฉ้วนศิลป์)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
 ลงนาม *[Signature]* ... ประธาน
 (รศ.ดร.ศิริสิทธิ์ คำฉ้วนศิลป์)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

ลงนาม *[Signature]* ... ที่ปรึกษา
 (อาจารย์สุภา กิริติบุตร)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

ลงนาม *[Signature]* ... กรรมการ
 (อาจารย์สมลา กิริติบุตร)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

ลงนาม *[Signature]* ... ที่ปรึกษา
 (แพทย์หญิงมยุรา กุศลมภ์)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

ลงนาม *[Signature]* ... กรรมการ
 (แพทย์หญิงมยุรา กุศลมภ์)
 วันที่ .. 10 .. กุมภาพันธ์ 2535 ..

ลงนาม .. กรรมการ
 ()
 วันที่ ..

คณะพัฒนาสังคมอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
 พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

[Signature]
 (อาจารย์วิชาญ ภูษาคี)

วันที่ .. 10 .. เดือน .. กุมภาพันธ์ .. พ.ศ. 2535

บทคัดย่อ

- วิทยานิพนธ์ : ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนยาและเวชภัณฑ์
ประจำหมู่บ้านในจังหวัดปทุมธานี
- โดย : ชรัศม์ จันทระประเสริฐ
- ชื่อปริญญา : พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
- วิชาเอก : การวิเคราะห์ทางสังคม
- ปีการศึกษา : 2534

การศึกษาคำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหา ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของกองทุนยาและดำเนินการสร้างรูปแบบ (Model) ของการจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ประจำหมู่บ้านที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยศึกษาเฉพาะในจังหวัดปทุมธานี การเก็บข้อมูลใช้วิธีการประชุมกลุ่ม และการคิดแปลงจากวิธีการของ Delphi โดยเก็บในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ตามลำดับ ข้อมูลที่เก็บได้จากการประชุมกลุ่ม ผสส. อสม. กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล อำเภอและจังหวัด

จากการศึกษาพบว่า ในการดำเนินงานของกองทุนยามีปัญหาอุปสรรคมากที่สุด ในระดับปฏิบัติ คือระดับหมู่บ้าน รองลงไปได้แก่ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม ในทุกระดับของการวิเคราะห์ ต่างก็ได้ข้อสรุปเหมือนกันว่า ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานของกองทุนยา ไม่อาจจะดำเนินการต่อไปได้ ด้วยดี คือ ปัญหาจาก อสม. ไม่ได้อยู่ดำเนินการขายยาเพราะ ต้องไปประกอบอาชีพหารายได้ก่อน วิธีการบริหารจัดการของกองทุนยาไม่คุ้มค่าทั้งเวลาและรายได้ เพราะเงินมีเป็นจำนวนไม่มากแต่ใช้วิธีการที่ยุ่งยาก การดำเนินงานของอสม.ในกองทุนยา ต้องเป็น อสม.ที่มีความเสียสละอย่างมาก แต่ในเขตชนเมืองมีสภาพที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมไม่เอื้ออำนวย

ในส่วนของการให้บริการพบว่า เมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปขอรับบริการที่สถานบริการของรัฐหรือสถานบริการของเอกชนคลินิกหรือร้านขายยามากกว่า

จากการค้นพบปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานในรูปแบบของกองทุนยาและรูปแบบแนวทางแก้ไขปรับปรุงในการจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน ในครั้งนี้จึงได้สร้างรูปแบบและแนวทางปรับปรุงการจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้านขึ้นใหม่ โดยกำหนดรูปแบบในลักษณะเป็นการลงทุนเอง โดย อสม. หรือจะให้ผู้ขายของชำที่มีอยู่ในหมู่บ้านให้ดำเนินการขายยาด้วยวิธีการลงทุนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้การสนับสนุนในด้านบริหารจัดการและวิชาการ เช่น เดิม

จากข้อค้นพบและเสนอการสร้างรูปแบบที่เป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงนี้ ได้มีข้อเสนอแนะว่า การจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้านไม่ควรกำหนดรูปแบบที่ให้การปฏิบัติอย่างตายตัวเหมือนกันทุกแห่ง ควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของสภาพท้องถิ่นๆ ด้วย นอกจากนี้ บทเรียนของ อสม. ควรจะมีการปรับปรุงไม่ให้มากเกินไป โดยหากแยกเรื่องการรักษาพยาบาลเจ็บป่วยเล็กน้อย ด้วยวิธีการจัดให้มียาจำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้านให้มีผู้รับผิดชอบ เฉพาะจะทำให้มีการศึกษารายละเอียดในเรื่องนี้ได้มากขึ้นและจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงและต่อเนื่องต่อไป

ABSTRACT

THESIS : MANAGEMENT PROBLEMS OF AND A SOLUTION FOR THE VILLAGE
DRUG FUNDS IN PATHUMTHANI PROVINCE

BY : CHARAT JUNTRAPASERT
DEGREE : Masters of Arts (Social Development)
MAJOR : Social Diagnosis
ACADEMIC YEAR : 1991

The objectives of this research were : 1) to unravel the intricate problems of village drug funds in Pathumthani Province; 2) and to design a new operations system for the provision of essential drugs at the village level. The field work was carried out in Pathumthani Province. The data were collected through Nominal Group and Delphi Techniques. Members participated in the group discussions came from all levels of management units namely, village, tambol, district and province.

The results of this study show that there were many management problems involved in the operations of the village drug funds program in the province. The most severe problem was detected at the village level. The analyses of data from all levels revealed that the health volunteers in the villages did not have time and motivation to contribute to and meet the requirements of the program. They had to earn their own living by working in areas outside of their own village. In addition, it was noted that the program itself required too much of time, effort and energy from the volunteers. On the other hand, the outputs from the program were only relatively small. The end result was that the program was not cost-effective. The majority of people in the province did not patronize the village drug funds. When they were ill they would bypass the village drug fund store and either went directly to a government health

facility in the province or buy drugs at a nearby private drugstore.

The problems found in this study called for an appropriate solution which also gave rise to a new model of village drug funds. In essence, it was proposed that the current village drug funds should be replaced by a new establishment of private run village drug store. The Ministry of Public Health's role was to assist some village health volunteers in setting up a drug store and to provide any necessary technical and management supports.

A policy implication derived from this study was that the Ministry of Public Health should decentralize and not try to over control and unify the management of the village drug funds throughout the country. More authority should be delegated to each province to design their own operating system in order to meet the needs and socio-economic conditions of each local.